MINIOR

Arla®

NATURLIG DRIVKRAFT

Det här är en svensk mjölkgård. Vad tror du händer där?

På en mjölkgård är det alltid mycket som händer. Bonden tar hand om korna och odlar deras foder (mat). Dessutom sköter bonden om gårdens maskiner, hus och stängsel. Och en hel del annat.

Korna ger oss mjölk. Av mjölken görs ost, smör, yoghurt och mycket annat.

Nu ska vi få veta mer om livet på en mjölkgård!

DEL 1

Bonden och korna

Hej! Jag heter Stjärna. Kan du hitta mig på varje sida?

En bonde (lantbrukare) jobbar oftast inte ensam. På gården finns det flera olika yrkesgrupper som hjälps åt, till exempel djurskötare och maskinförare.

BONDE

När bonden tittar på tv, är på föräldramöte eller har semester är det alltså någon annan som tar hand om korna och gården.

Känner du någon som arbetar på en gård?

MUUU

Har du hört en ko säga mu?
Det kallas att hon råmar.

Det finns många olika sorters kor.
I Sverige är de flesta svart-vita
eller brun-vita.

KOSSA

Mamman kallas ko eller kossa.

Pappan kallas tjur.

Kons barn kallas kalv.

Innan kon fött sin första kalv kallas hon kviga.

KALV

SVANS
JUVER
MULE
SPENE
KLÖV

För att det ska bli mjölk måste kon först få en kalv. När kalven ska födas håller bonden lite extra koll, men oftast klarar kon kalvningen helt själv.

Det är spännande för bonden att få nya kalvar. De ska växa upp och bli nya kor och tjurar.

På de gula lapparna i öronen står kalvarnas nummer, så att bonden kan hålla reda på dem. Det gör lite ont när de får lapparna i öronen, men det går snabbt över.

Kalvarna får ett nummer och samma namn som sin mamma, till exempel Rosa eller Stjärna.

Kor har ofta lite olika personligheter. De kan till exempel vara keliga, blyga eller busiga.

Det finns ledarkor som gärna bestämmer över andra, men alla kor har kompisar. Vissa är riktiga bästisar och gör allt ihop.

En bonde känner sina kor väl och kan se på dem hur de mår. Det finns också teknik (till exempel särskilda kameror) som hjälper bonden att upptäcka om något inte står rätt till.

Om en ko blir sjuk måste hon snabbt få hjälp, ibland av en veterinär (djurläkare).

På vintern bor korna i ladugården som även kallas stall. De gillar rutiner och att ta det lugnt. En stor del av dagen ligger de och vilar. Korna kan äta och dricka när de vill.

Vissa gårdar har ryktborstar som kon kan gå till för att få kli på ryggen. Det är skönt. Muuu!

Korna behöver mjölkas minst två gånger om dagen, varje dag, året om.

Förr i tiden mjölkades korna för hand. Det var ett tungt jobb.

Idag har bonden stor hjälp av robotar och maskiner.

Numera görs all mjölkning med hjälp av maskiner. Det finns också mjölkningsrobotar som kon går till själv när hon vill bli mjölkad. Samtidigt får hon lite att äta.

MJÖLK-ROBOT

Alla system för mjölkning känner av vilken ko som kommer och talar om för bonden hur mycket kon mjölkar. Det brukar bli ungefär 30 liter mjölk per dag.

KOSLÄPP

På våren släpps korna ut i hagen.
Det tycker de är roligt.
Då skuttar och busar
de lite extra.

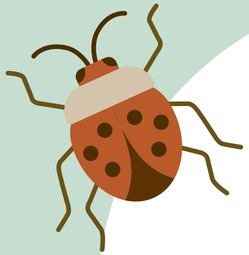

På sommaren går
korna ute och betar (äter) gräs.

De går in för att bli
mjölkade eller om de tycker att det
är för varmt utomhus.

Kor är flockdjur som gillar att göra saker tillsammans.

De betar tillsammans i hagen och ligger gärna och vilar på samma ställe.

Inne i ladugården kan de också ha sina favoritplatser.

Kornas mat kallas foder.
De äter gräs, spannmål (säd), vitaminer och mineraler.
Men de kan också äta sånt som bönor, majs och raps.

FODER

Bonden odlar så mycket som möjligt av kornas foder på den egna gården. Åkrarna och hagarna håller landskapet öppet.

Gräset på åkrarna skördas flera gånger varje sommar. Av gräset gör bonden ensilage. Det är konserverat gräs som korna äter hela året.

ENSILAGE

Det är ensilage i de stora vita balarna. Gräset kan också torkas. Då kallas det hö.

Kon har en superkraft!
Hon kan göra mjölk
av gräs.

Kon har fyra magar.
Först tuggar hon gräset slarvigt och
sväljer ner det i sin första mage.

Sedan åker gräset upp i munnen
igen för att tuggas ordentligt.
Det kallas att idissla.

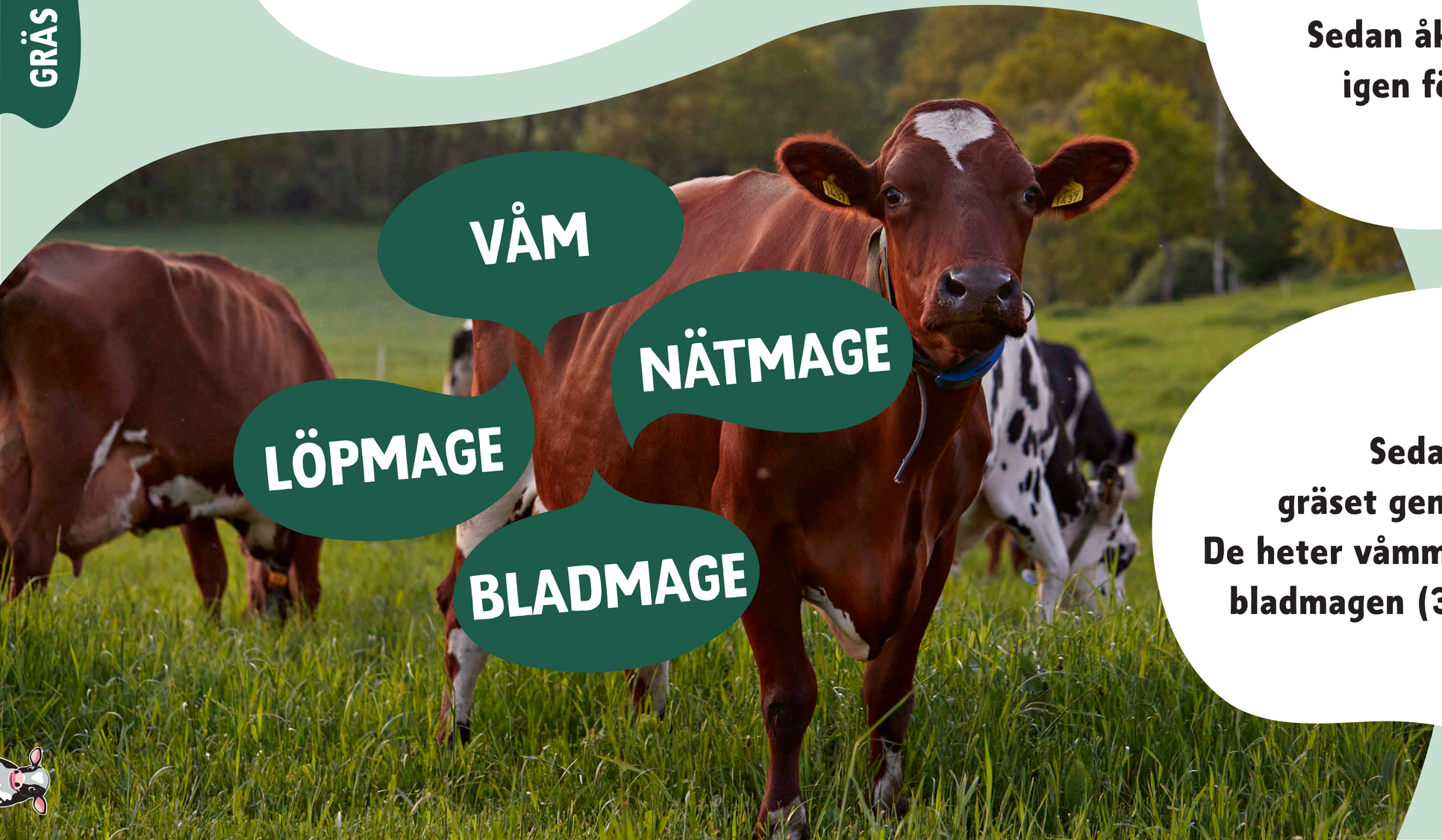

Sedan fortsätter
gräset genom alla magarna.
De heter våmmen (1), nätmagen (2),
bladmagen (3) och löpmagen (4).

Kor äter och dricker mycket.
Därför kissar och bajsar de mycket.
Kornas kiss och bajs kallas gödsel
och innehåller näring.

GÖDSEL

Bonden sprider ut gödseln på åkrarna.
Fröna suger upp nyttigheterna från gödseln.
Då växer det bra och blir mycket mat till korna.

DEL 2

Miljö och klimat

När bonden gödslar åkrarna trivs daggmaskarna. De gör mycket nytta i jorden. Deras bajs ger växterna näring.

De gångar maskarna gräver i jorden gör att regnvatten kommer ner till växternas rötter.

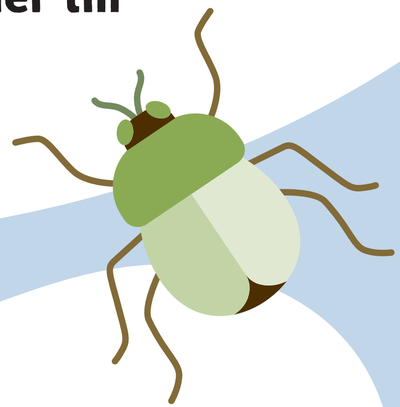

Maskarna gör också att andra småkryp trivs i jorden. Ju mer mask, desto bättre är jorden att odla i!

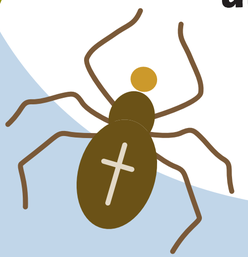

BIOLOGISK MÅNGFALD

När kor och kvigor betar gräs på ängarna ger det plats för andra växter, till exempel gullviva och kattfot. Kobajs och klövar som trampar runt hjälper också till. Det gör även kornas saliv!

GULLVIVA

Blommorna gör att fler insekter trivs, till exempel bin och fjärilar. Många insekter lockar till sig fåglar. Det blir en rik BIOLOGISK MÅNGFALD som är bra för naturen och miljön.

POLLINERING

Många mjölkbönder sår blommor i kanten av åkrarna. Det gillar bin, humlor och fjärilar som då hittar mat i blommorna.

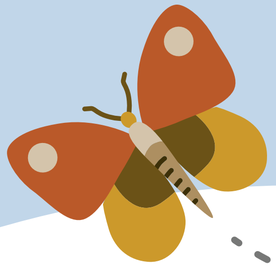

Insekterna är viktiga för POLLINERINGEN. Det betyder att insekterna flyger från blomma till blomma och gör så att växterna kan ge frukt och bär och föröka sig (göra frön till nästa år).

Pollinerande insekter är viktiga för många växter, till exempel raps och äppelträd.

En bonde måste kunna mycket om miljö och klimat. Det gäller till exempel att inte gödsla åkrarna mer än nödvändigt för att naturen ska må bra.

Att inte köra i onödan med traktorer och andra maskiner är också viktigt. På ladugårdens tak kan bonden ha solpaneler som ger el till gården.

DEL 3

Mjölkens väg

GÅRDEN

MEJERIET

AFFÄREN

MATBORDET

ÅTERVINNING

Mjölken är varm när den kommer från kon. All mjölk samlas upp i en stor tank på gården. Där kyls den ner till 4 grader.

TANKBIL

Flera gånger i veckan kommer en tankbil till gården. Den hämtar mjölken och kör den till mejeriet. Tankbilarna har många gårdar att åka till. Bilarna kör den kortaste vägen för att det ska gå åt så lite bränsle som möjligt.

MEJERI

På mejeriet görs många olika saker av mjölken, till exempel ost, yoghurt, smör, grädde och olika sorters mjölk som du kan dricka. Därefter fylls förpackningarna.

Det är viktigt att maten är kall hela tiden, så att den håller länge hemma i ditt kylskåp. Där bör det också vara 4 grader.

BUTIK

Från mejeriet kör lastbilar ut den färdiga mjölken, osten, grädden med mera till butikerna.

Nu har mejeriprodukterna hamnat hemma hos dig!

Vilken är din favorit?

ÅTER-VINNING

När förpackningarna är tomma ska de återvinnas!

Om de består mest av papper lämnas de i behållaren för papper och om de består mest av plast lämnas de till plaståtervinning.

Då kan de bli nya saker, till exempel kartonger (av papper) och blomkrukor (av plast).

DEL 4

Året på gården

På en mjölkgård är det mycket som händer. Korna måste skötas om varje dag, året om. Men det är en hel del annat som också ska göras på gården, av bonden eller av någon av de andra som jobbar där.

JANUARI

FEBRUARI

MARS

APRIL

MAJ

JUNI

JULI

AUGUSTI

SEPTEMBER

OKTOBER

NOVEMBER

DECEMBER

Vissa saker på gården
kan bara ske en viss årstid
och annat lite när som helst.
Kolla vad som händer
på gården just nu!

SNÖPLOG

Vinter betyder ofta snö och kyla. Då måste vägarna plogas och sandas så att mjölkbilen och andra bilar kan komma fram.

KLÖV-VERKARE

Två gånger om året måste kornas klövar kortas, ungefär som när vi klipper naglarna. Då kommer klövverkaren till gården.

FEBRUARI

MARS

När våren kommer ska alla maskiner vara i ordning. Bonden smörjer och meckar så att allt är färdigt när det är dags att börja gödsla och så.

Det är stor skillnad på när det blir vår i södra och norra Sverige. När blir det vår där du bor?

VÅRBRUK

HARV

GÖDSEL–
SPRIDARE

Nu är det dags att så!
När jorden är lagom torr
sprider bonden gödsel, harvar,
plöjer, sår och vältar.
Det kallas vårbruk.

APRIL

MAJ

KOSLÄPP

Gräset har börjat växa och snart ska djuren få komma ut, men först måste bonden kolla att alla stängsel är hela. När det är klart släpps djuren ut på bete. Hurra!

I södra Sverige kan det redan vara dags att kolla att det som såtts växer som det ska.

GRÄS–HACKNING

Nu kan gräset skördas.
Av gräset gör bonden ensilage.
Det är konserverat gräs som djuren äter. Gräset kan också torkas.
Då heter det hö.

Efter skörden sprider bonden gödsel på åkern så att gräset börjar växa igen.

JUNI

På sommaren när korna är ute tvättar bonden ladugården inuti och gör andra förbättringar, till exempel bygger om eller målar. Det är också tid att ha lite semester.

Sen brukar det vara dags att skörda gräs för andra eller tredje gången.

JULI

I slutet av sommaren är det dags att skörda spannmål, som vete, råg och havre. Det kallas att tröska och då använder bonden skördetröskan.

SKÖRDETRÖSKA

När spannmålen är tröskad ligger halmen (växternas strå) kvar på åkern. Halmen packas i stora balar och används som foder eller ströhalm för djuren att sova på.

Nu måste spannmålen tröskas färdigt och gräset skördas för tredje, fjärde eller femte gången.

HÖSTSÅDD

Många på gården hjälps åt med att gödsla, harva, plöja och höstså vissa åkrar. När åkrar plöjs och sås på hösten kallas det höstsådd. Då är det redan klart till våren.

PLOG

När det blir kallt och regnigt flyttar korna in i ladugården igen.

SEPTEMBER

I södra Sverige är majs
en del av kornas foder året runt.
Majsen skördas med hack.
Det betyder att hela majsplantan
hackas ner i småbitar.

HACK

OKTOBER

Nu när korna är inne i
ladugården är det kanske
också dags för klövverkaren
att komma och ta hand om
kornas klövar igen.

Nu har alla maskiner använts klart. Bonden tvättar och smörjer dem så att de ska hålla länge.

Korna har blivit långhåriga, så deras päls klipps med en elektrisk kosax. Då blir det lättare att hålla dem rena och eftersom de är inomhus behöver de inte sin tjocka päls.

KOSAX

NOVEMBER

DECEMBER

På vintern tänker bonden ut hur nästa år på gården ska skötas och vilka grödor som ska sås. Det är också dags att reparera och serva gårdens maskiner.

DEL 5

Andra djur på gården

På en mjölkgård finns det kor som ger oss mjölk.

Nu ska du få träffa några andra djur som också brukar finnas på bondgårdar i Sverige.

Förr i tiden var hästen en viktig hjälp i arbetet på bondgården. Då hade bonden häst i stället för traktor och bil.

Idag har vi oftast hästar för att det är kul att rida och härligt att ta hand om ett djur.

HÄST

Hästmamman kallas sto.

Pappan kallas hingst.

Hästens barn kallas föl.

Hästen bor i ett stall.

I stallet kallas hästens plats för box eller spilta. Här får den hö, havre och spannmål att äta.

Varje dag måste man göra rent i spiltan. Det kallas att mocka.

På sommaren går hästen ute på bete i hagen. Då äter den gräs.

Hästen är ett flockdjur som gärna vill vara tillsammans med andra hästar.

Nästan alla bönder har en katt. Katter är rovdjur som gärna jagar fåglar och andra smådjur.

Katterna håller råttor och möss borta från gården.

Katter ser bra i mörker, så de kan jaga på natten och sova på dagen.

KATT

Kattmamman kallas katta.

Pappan kallas bara katt.

Barnen kallas kattungar.

Kattens läte kallas att jama, men den kan spinna också när den trivs.

Vet du hur det låter?

I hönsfamiljen kallas mamman höna.

Pappan kallas tupp.

Barnen kallas kycklingar.

HÖNS

Hönan är en fågel som ger oss ägg.

Alla fåglar lägger ägg, men det är inte alla som kan flyga. Hönan kan bara flyga en liten bit.

Det finns många olika sorters höns – vita och bruna, prickiga och fläckiga, stora och små.

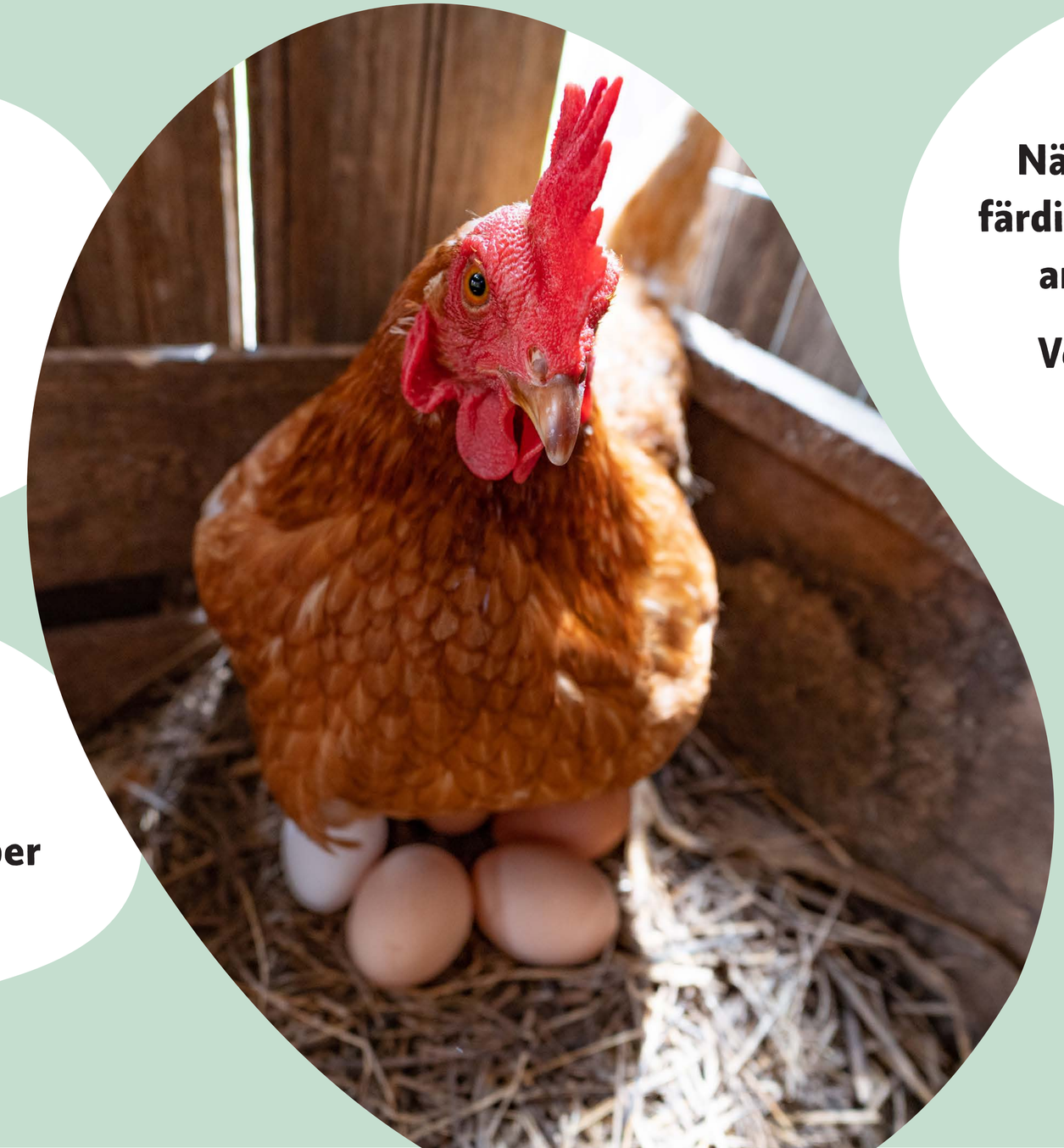

Hönan värper ungefär ett ägg om dagen. Där hönan värper äggen kallas rede.

När ägget är värpt är det färdigt att kokas, stekas eller användas i matlagning.

Vet du några maträtter som innehåller ägg?

FÅR

Fåret är ett trevligt djur
som ger oss ull, mjölk och kött.
Av mjölken görs det ofta ost.

När fåren låter säger
vi att de bräker.

Fårmamman kallas tacka.

Fårungarna kallas lamm.

Pappan kallas bagge. Baggen
brukar vakta sina får.

Fårets päls kallas ull.
Ullen är tjock och lite fet.
Den hjälper fåren att
hålla sig varma.

För att vi ska få
ull måste fåren klippas.
De klipps två gånger om året
med en sorts rakapparat.
Det gör inte ont. Snart växer
det ut ny ull på fåret.

Garn och tyg
som är gjorda av ull
kallas ylle. Ylle är
varmt och skönt.

MINNS DU ORDEN?

Gödsel
Tankbil
Kalv
Mejeri
Daggmask
Tjur
Kossa
Kviga
Beta
Stängsel
Mjölkgård
Yoghurt
Pollinering
Idissla
Foder
Ensilage
Traktor
Hage
Råma
Ladugård
Äng
Spannmål
Åker
Veterinär
Flockdjur
Näring

Välkommen till gården!

MINIOR

Arla

NATURLIG DRIVKRAFT